

NR. 2 JUNI 2022, 30. ÅRGANG

Museumsglimt

Medlemsblad for Lillehammer Museums Venner

MEDLEMSKAP LMV 2022

Lillehammer Museums Venner omfatter alle de seks museene som inngår i Stiftelsen Lillehammer Museum:

Maihaugen
Lillehammer kunstmuseum
Bjerkebæk
Aulestad
Norges Olympiske Museum
Norges Postmuseum

Medlemmer med betalt årskort med medlemskap i LMV har fri adgang til alle disse museene i hele kalenderåret (inkludert Barnas Sommer- og Vinterdag, Julemarkedet, osv.) I tillegg får alle med registrert e-postadresse direkte invitasjon til spesialarrangementer på alle museene. (Livsvarige medlemmer har fri adgang til Maihaugen). I tillegg får du medlemsbladet «Museumsbladet» i posten tre ganger i året.

Medlemskapet gir også fri adgang til en rekke andre friluftsmuseer i Norden (Norsk Folkemuseum, Sverresborg etc.) Informasjon finner du på lillehammermuseum.no/lmv

MEDLEMSKONTINGENT:

Enkeltmedlemskap
med årskort kr 700/kalenderår

Familiemedlemskap
med årskort kr 1 050/kalenderår

Familiemedlemskap gjelder et par
og alle egne barn/barnebarn under 16 år.

Lillehammer Museums Venner

Maihaugvn. 1, 2609 Lillehammer
Bankgiro 2000.05.17608
Informasjon 6128 8900
E-post: venner@lillehammermuseum.no

Redaktør: Anne Mari Løken
Grafisk produksjon: Dialecta
Forsidefoto: Camilla Damgård

LILLEHAMMER MUSEUMS
VENNER

INNHOOLD

Lederen	3
Et slags vennemøte	4
Bjørnson støttet ukrainernes kamp og vant deres kjærlighet	6
STEPPING OUT!	8
Alle må passe inn i en helhet	10
«Impulser» på kryss og tvers	12
Muntre museumsminner	13
«Nestekjærlighet er realpolitikk»	14
Sigrid Undset og bøkene	16
«Ja, vi elsker» – sjokolade på Aulestad	18
To kilometer papir	19
Gulv er kunst	21
Posten skal fram	22
Steinkrusifikset – bladets forside	22
Lillehammer Museum vennetur	23
Programoversikt	24

ÅRSKORT

- Innehaver av årskort skal alltid innom billettluke på respektive museum de besøker og uoppfordret vise årskortet, enten digitalt eller plastikk-kort.
- Årskortet er personlig. Det er ikke anledning til å ta med ekstra person på kortet.
- Årskortet gjelder for alle museer i Stiftelsen Lillehammer Museum og gjelder for et kalenderår.

Gode museumsvenner!

Birgit Engesæter Madslie, Styreleder LMV

Lillehammer Museums Venner er blitt 90 år! Vi er landets aller største venneforening og blant de fire-fem eldste!

Ved et slikt jubileum er det vel riktig å ta en liten titt på historien:

I 1932, da venneforeningen ble startet, var Anders Sandvig blitt en eldre mann. Det var trange tider, den internasjonale økonomiske krisa var merkbar og økonomien var skral også på Maihaugen. Blant anna var statsbidraget nok en gang blitt redusert med kr 2000 og lønningene ble satt ned for alle som arbeidet ved museet.

Sandvigs berømte samlinger hadde da holdt til på Maihaugen i 28 år. Arbeidsbyrdene ble flere og større, museet hadde økt til 72 gamle bygninger pluss de gamle verkstedene. Stadig flere besøkende fra inn- og utland kom for å se på samlingene.

Miljøet rundt Sandvig innså nå et klart behov for å samordne arbeidsinnsatsen i fastere former. Et invitasjonsbrev ble sendt til et utvalg av byens borgere, og den 8. april 1932 ble Venneforeningen dannet. 42 mennesker tegnet seg da som medlemmer. Vedtekter ble fastsatt og i § 1 lød

«Foreningens formål er ved direkte økonomisk støtte, propaganda og på andre foranstaltninger å medvirke til fremme av De Sandvigske Samlingers vel».

Behovene til dagens konsoliderte Lillehammer Museum har endret seg svært mye på de 90 år som har gått! I starten var økonomisk hjelp av det viktigste for museet. Venneforeningen har bidratt både med mange, mange flotte gaver og mye arbeidsinnsats for museet. Gode eksempler fra nyere tid er Torsdagsvennene, initiert av venneforeningen, og Maihaugassistentene, antagelig også initiert av samme. Disse to dugnadsgjengene utfører fremdeles en kjempetor og viktig jobb for museet.

Nå lurer vi i LMV-styret på hva du mener bør være hovedoppgavene for LMV?

Alle innspill fra dere, våre kjære Venner, setter vi stor pris på! Som eksempel: Et innspill fra et LMV-medlem for et par måneder siden vil sannsynligvis føre til at fra nyttår kan alle med årskort i Lillehammer Museum komme gratis inn på Munchmuseet!!! – Så fortsett å gi oss gode ideer...

Forrige utgave av Museumsglimt hadde en morsom ny side, nemlig «Muntre museumsminner»! Planen er å trykke nye artige minne i hver utgave av bladet. Derfor kom Brynjulf Handgaard på siste årsmøte med en oppfordring til oss alle om å sende ham mutre minner fra, eller relatert til, Lillehammer

Museum. Det trenger ikke være mer enn små glimt, f.eks. fra en barnemunn, møter med turister eller rare opplevelser. Disse vil bli mottatt med smil og takk, – enten de kommer på papir eller digitalt – og sikkert også i muntlig form! Husk et gammelt ordtak som sier; «Delt glede er dobbel glede!»

Til sist vil jeg ønske alle gode museumsvenner en nydelig sommer – og vel møtt til nye, interessante opplevelser til høsten! Men først: Ha en givende lesestund med denne utgaven av Museumsglimt!

Foto: Privat

Et slags vennemøte

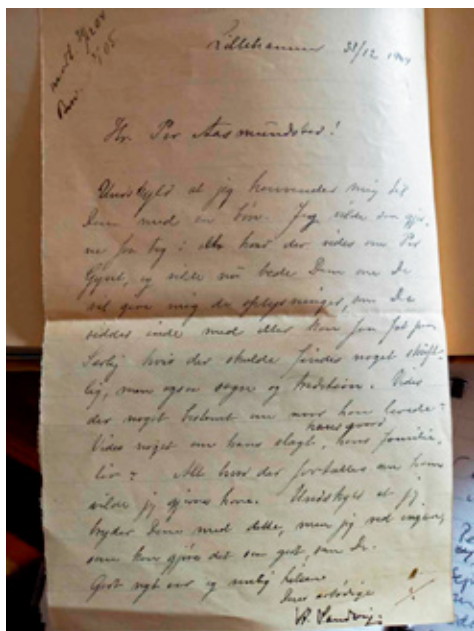
For vel to år siden, akkurat da Norge stengte ned, fikk redaktøren et hyggelig, håndskrevet brev, tre sider. Per Åsmundstad i Ringebu ville takke for bladet i ny drakt, samtidig som han hadde noe å fortelle.....

Tekst og foto: Anne Mari Løken

Denne våren kunne jeg endelig reise til Ringebu og få historiene. Per Åsmundstad er født og oppvokst i Ringebu. Han greide ikke så lett å bestemme seg for hva han skulle bli, men etter endt småbruksskole i 1948, begynte han på Lands gymnaset på Vinstra, midt i året 1949, og tok artium i 1951. Han falt så ned på lærerutdanning på Hamar. I 1964 kom han hjem igjen til Ringebu og til Folkehøyskolen der han underviste i 30 år. Han har vært aktiv i politikken og i Nasjonalforeningen for folkehelsen, men det er likevel som lokalhistoriker og kulturmedarbeider han er mest kjent i Gudbrandsdalen. Han har hatt sin hånd på det meste av årbøker og historiske skrifter i Ringebu/Fåvang. Fremdeles er kontoret i bruk, der sitter han dagen lang, leser, skriver og pra-

Per Åsmundstad ved bøkene.

Brev fra Anders Sandvig.

ter litt i telefonen. Skrivemaskinen ble utslitt, PC'en ble han ikke helt venn med, men å skrive for hånd, det er ingen sak

Per Åsmundstad er i tillegg livsvarig medlem i venneforeningen vår. Han husker ikke når han meldte seg inn, det er «stygglenge si'a», sier han. Venneforeningen og Åsmundstad er nesten like gamle, den første 90 år i år, den andre fylte 92 i april. Det ble et langt møte, Åsmundstad har en spesiell grunn til å være museumsvenn. Da jeg kom inn i stua lå bøker ferdig oppslått, sidetall og årstall var notert, brev limt inn i de ulike bøkene. Her er historien.....

Åsmundstad arvet et framskap etter sin far da han døde. Skapet inneholdt papirer av mange slag, ryddearbeidet var stort, men skattene desto større for lokalhistorikeren. Pers bestefar, også Per, fra Kvikne i Nord-Fron (1839–1920), hadde etterlatt seg flere brev og bøker som sønnen hadde gjemt på. Bestefar var en «hemgjort skolemester», sier barnebarnet, han hadde vært i lære hos lærer og klokker Olsen i Nord-Fron, dessuten hadde han også truffet en kar som kunne en mengde historier om Per Gynt. Det var tydelig mye lokalhistorisk interesse hos bestefaren også, for i 1903 har han en stor artikkel i «Syn og Segn» om nettopp segnene etter Per Gynt. Denne artikkelen kom både Anders Sandvig og en dame ved navn Alhed Schou, for øret. Sandvig hadde i 1903 kjøpt Per Gynt-loftet fra Nordre Hågå i Nord-Fron. Stua var satt opp på Maihaugen, «som vi saavidt skimter mellem granerne deroppe i bakken til venstre», beskriver Sandvig selv. Friluftsmuseet hadde åpnet med stor festivitas 2. juli 1904.

31.12.1904 skriver Sandvig brev til Per Åsmundstad. Han har lest artikkelen i «Syn og Segn» og ber nå inderlig om Åsmundstad kan skaffe ham alle de opplysninger han kan om Gynt. Han unnskylder at han bryr han med dette, men «jeg ved ingen som kan gjøre det saa godt som De». Han avslutter med godt nytt år og ærbødig hilsen.

Alhed Schou er nevnt over. Hun var legefruer på Lillehammer, hun må også ha vært museumsinteressert og en av dem Sandvig knyttet til seg som hjelper. Hun skriver den første veiledningen til «De Sandvigske Samlinger» alt i 1905, en svært grundig beskrivelse av de ti husene som da inngikk i museet. Også hun henviser til Åsmundstads artikkel om Per Gynt og gjengir noe av stoffet. Pga. mange engelsktalende besøkende, kom veiledningen ut på engelsk allerede i 1907! Det er kommet veiledninger med jevne mellomrom opp gjennom årene, en ny er snart ferdig.

Mellom 1905 og 1914 går det flere brev mellom Sandvig og Åsmundstad. Ofte er det takk for hjelp fra Sandvig, men i hvert brev er det

også spørsmål om Åsmundstad kan se etter gammel redskap, «om aldri så tarvelig, vil du sende mig dem. Vi betaler selvsagt!». Brevene er tydelig skrevet av samme «sekretær» i disse årene, fru Sandvig kanskje, men alltid underskrevet av Sandvig selv, «Deres ærbødige A. Sandvig». I 1909 mottar Åsmundstad praktutgaven av «De Sandvigske Samlinger i tekst og bilder», skrevet av Sandvig, utgitt i 1907, og med håndskrevet dedikasjon. I 1910 mottar han igjen takkebrev for verdifull bistand, og «tiggerbrev» om redskap, der han også legger ved heftet om Bergensbanen. Sandvig hadde reist med banen rett etter åpningen i 1909 og tenker at Åsmundstad vil ha glede av å lese heftet.

Under arbeidet med gjenreisningen av Bjørnstad er Åsmundstad en hyppig brukt hjelper, spesielt når det gjaldt innredningen i husene. Det er også et brev fra 1914 der Sandvig takker for skiltene over ku-båsene, og «ko-navnerne», men han etterlyser det samme for hest og sauer; «ved De om nogen»? I 1913 åpnes Bjørnstad, sommeren etter befolkes gården av håndverkere fra hele Oppland og Hedmark, ti ulike håndverk er representert. Bror til bestefar Åsmundstad, Olav, er husbond på Bjørnstad den sommeren. I tillegg kom Melby-loftet

fra gården deres i Kvikne. Noen få av husene på Bjørnstad var ubrukelige, og Melby-loftet ble erstatning for «eldhuset» på gården og kalles det i dag.

Sandvig må ha vært en god mann til å knytte til seg flinke folk, og mange må de ha vært. Åsmundstad har også en annen kar han synes er interessant, nemlig arkitekten Heinrich Jürgensen som hjalp Sandvig mye med utformingen av Maihaugen, uttegning av bygningene, han tegnet også Maihaugrestauranten. Det får bli en annen historie.

Per Åsmundstad traff aldri Anders Sandvig, men han husker godt han **sa** ham en gang på Maihaugen, det var i 1946. Han var bare 16 år og syntes kanskje ikke han hadde noen grunn for å ta kontakt. Historiene har jo kommet til ham mye senere.

En stor takk til historikeren og museumsvennen!

Bjørnson støttet ukrainernes kamp og vant deres kjærlighet

Bente Forberg heiser det ukrainske flagget på Aulestad våren 2022. Museumskonsulenten med ansvar for Aulestad er sikker på at Bjørnstjerne Bjørnson ville gjort det samme hvis han hadde levd i dag.

Tekst: Brynjulf Handgaard | Foto: Camilla Damgård

Sist det ukrainske flagget vaiet over Aulestad var 15. mai 2019 under gjenåpningen av et nyrestaurert Aulestad, 100 år etter Bjørnsons død. Det ukrainske flagget var heist fordi Bjørnson var en tydelig støttespiller for ukrainernes rett til eget språk i undervisning og administrasjon.

Bjørnson hadde på det meste ni flaggstenger på Aulestad, forteller Forberg. Han flagget med utenlandske gjesters flagg da han hadde besøk, og han flagget for å vise sympati og ta parti i politiske debatter og kamper ute i verden. Hadde han for få flaggstenger, flagget han med to flagg på samme stang.

Bjørnson var verdensborger. Alt som 16-åring lot han seg begeistre for Februarrevolusjonen i Frankrike. Han var patriot og engasjerte seg i utallige politiske saker. Mot slutten av sitt liv arbeidet han for fredssaken og støttet nasjonale reisninger flere steder i Europa. På Bjørnsons tid var ikke Ukraina egen stat. Det bodde ukrainere både i Østerrike-Ungarn og i Russland. De ukrainsktalende i Østerrike-Ungarn ble kalt rutenerne, og Bjørnson støttet både rutenernes og slovakenes kamp for å få bruke sitt eget språk og oppnå nasjonal sjølstendighet. I 1907 skrev Bjørnson flere artikler om ukrainernes kamp, artikler som ble publisert i mange europeiske storaviser.

Wladimir Kuschnir ledet store studentdemonstrasjoner i Lviv i 1907. Han ble fengslet, og han sultestreiket. Han sa senere at han i tunge stun-

der i fengselet mintes «vår store norske venn Bjørnstjerne Bjørnson», og studentene smuglet ut et kort til ham med sine underskrifter på.

Etter Bjørnsons død i 1910 skrev Kuschnir dette i et minneord i tidsskriftet Ukrainische Rundschau som han da var redaktør for:

Den største av Ukrainas venner er død (...) Ukrainere har all grunn til å sørge over Bjørnson, som om en av dets største sønner har vandret bort. Den varme hengivenhet og den åpne opp-treden erobret rutenernes (ukrainernes) hjerte og vakte i dem den takknemlighetsfølelse og den beundring han kunne glede seg over i sin levetid, og disse følelsene vil nå bære den store manns minne videre i vårt folk.

Samme nummer av tidsskriftet siterte også fra flere brev som Bjørnson hadde sendt til Kuschnir der nordmannen og verdensborgeren støttet ukrainernes sak. Den ukrainske foreningen i Lviv ga etter nyheten om Bjørnsons død ut et flyveblad med sørgerand og følgende tekst:

Denne utrettelige forkjemper for frihet, denne ubønhørlige fiende av enhver undertrykkelse, løftet sin røst til forsvar også for vårt folks rettigheter. Han protesterte overfor hele verden mot polakkenes og Russlands undertrykkelse av oss ukrainere, og vant derfor alle ukraineres kjærlighet og alle våre undertrykkes hat.

Museumskonsulent Bente Forberg heiser det ukrainske flagget på Aulestad, april 2022.

Sitatene i artikkelen er hentet fra Tonstad, T (1938): *Bjørnstjerne Bjørnson og slovakene*. Oslo: Gyldendal norsk forlag. Gjengitt i Herje, Jacobsen, Ruset og Wallin Weihe (2010): *Ingen sak for liten, ingen sak for stor*. Maihaugen årbok. Stavanger: Hertevig Akademisk. Mer om Bjørnsons støtte til nasjonale reisninger i Keel, Aldo (2010): *Bjørnson i kamp for Europas undertrykte folk*. Nasjonalbiblioteket.

Muntlige kilder: Bente Forberg, museumskonsulent Lillehammer museum, og Arnfinn Åslund, førsteamanuensis ved Universitetet i Sørøst-Norge, spesialist på Bjørnson litterære arbeid.

STEPPING OUT!

Igen åpnet Lillehammer Kunstmuseum en unik utstilling. 13. mai var det duket for en storstilet åpning i Maihaugsalen. STEPPING OUT! krevde noe større....

Tekst: Anne Mari Løken | Foto: Arkivfoto

I Museumsglimt nr. 1 omtales denne utstillingen delvis i artikkelen «Hvordan blir en utstilling til». Men utstillingen både krever og fortjener en bredere presentasjon. Hele dette store prosjektet startet med en tur til Kina for Nils Ohlsen i 2019. Han var invitert av Oppland fylkeskommune og kultursjef Kyrre Dahl. Selv om de mer kjente kunstnere fra Kina er «99,9 % menn», sier Ohlsen, var den første han møtte en kvinnelig kunstner. Senere på reisen ble han kjent med 5–6 til. Vel hjemme begynte tankene på muligheten av å bruke besøket og opplevelsen i eget museum.

Bu Hua, «The Light of Love»

Ohlsen begynte en oppdagelsesreise. Kunstlivet i Kina er som sagt sterkt preget av menn, på alle nivåer. Det er ikke mye i den kinesiske kunstverden som er tilrettelagt for at kvinner skal ut. Bøker om kinesisk samtidskunst han fant og leste handlet nesten bare om menn, kanskje ei enkelt kvinne innimellom. Pga. pandemien ble oppdagelsesreisen på nettet. Her fant han ca. 200 kvinnelige samtidskunstnere som kunne egne seg for en utstilling. For å lage et utstillingskonsept måtte han velge ut et mindre antall.

Som Ohlsen selv sier, han er ingen Kinaekspert, og siden han heller ikke kunne reise tilbake, måtte han finne andre løsninger. En slik utstilling må ha et robust vitenskapelig fundament, forklarer han. Hans offentliggjøring av utstillingskonseptet gjorde at to andre museer i Europa var interesserte i å overta utstillingen etter Lillehammer, – Salzburg i Østerrike og København. Dermed fikk han en co-kurator i Østerrike og noe deling på utgifter. To medkuratorer i Kina ble også ansatt for å jobbe for prosjektet. I tillegg knyttet han til seg fire sarringspartnere. Dette er ikke vanlig å gjøre, men igjen var det vitenskapelige fundamentet viktig. Han har hatt med seg fire kvinnelige profesorer, alle eksperter på kinesisk kvinnelig samtidskunst, disse satt i Doha, London, Seattle og Sidney. Det ble til slutt valgt ut 26 kunstnere, alle skal de på sin måte vise kvinnelige identiteter i kinesisk samtidskunst. Det handler mye om individuell frihet, nakenhet og homoseksualitet er f.eks. store tabuområder i Kina i dag.

Prosjektet ble stort og komplisert. Det er første gang i verden at en utstilling med kvinnelige samtidskunstnere av dette formatet vises. Det

Sun Shaokun, fra serien «Bow and Rebuke – No land»

krevde mye av staben. Som alltid med utstillinger, er det et trekant-arbeide på Kunstmuseet. Nils Ohlsen er kurator, Hilde Fauskerud er prosjektleder og Kari Kalbak er formidlingsansvarlig. Ohlsen sier at det ikke vil være mulig å greie slike løft uten å være flere. Han fremhever Fauskerud sin «kjempeplan» for å få alt til, av lister, avtaler og logistikk. Lite visste de om at deler av Kina fortsatt skulle være stengt, Suezkanalen likeså i perioder. Det svære frakteskipet som i desember lastet på den dyrebare containeren adressert for Lillehammer, fikk kjøre slalåm mellom alle stengninger og andre utfordringer. Framme i Rotterdam måtte containeren over på et mindre skip som kunne legge til kai i Norge. Tidsrammen holdt akkurat, og med et helt Kunstmuseum i sving ville de rekke åpningen!

26 kunstnere, alle født mellom 1960 og 1975, alle i virke etter Maos død. Etter 1976 starter en åpning av kulturen, økonomien i Kina vok-

ser fort, det gis muligheter. 104 kunstverk vises i ulike kunstgenrer; video, installasjoner, tusj-tegninger, oljemalerier, skulptur, performance og fotografi. Kunstverkene dekker fem områder; **kropp**, – alt som angår kvinnens kropp, det finnes f.eks. ikke nakne kvinnelige kropper i eldre kinesisk kunst, **roller**, – kjønnsroller, kvinneroller, **historie**, – noen jobber eksplisitt med å stille spørsmål til kunsthistorien, **avartarer eller alter ego**, – de yngre søker seg en ny identitet i kunstverdenen, en slags flukt ved å lage alternative identiteter, og ikke minst, – **protest**, når det er ikke muligheter for det de ønsker. Dermed kom også navnet på utstillingen, som en slags ære til de første som var modige og tok et steg ut: **STEPPING OUT!**

Det er laget en stor bok med en rekke forfattere og med presentasjon av mange historier, et felles arbeid mellom Ohlsen og den østerrikske kuratoren Christina Penetsdorfer. En eller to av de kinesiske kunstnerne var meldt på åpningen, men igjen, Kina har fortsatt strenge restriksjoner for karantene ved hjemkomst, så alle som ønsket å komme kunne ikke ta den sjansen.

Likevel, åpningen 13. mai understreket den store kunsthendelsen dette er. Vår egen fiolinist Eldbjørg Hemsing er «megastjerne» i Kina, hun fyller saler med titusener av publikum ved sine mange konserter der. Hva var da mer naturlig enn at hun dannet rammen for åpningen i Maihaugsalen? En egen konsert med oppdragsverk skrevet av Mette Henriette mens utdrag fra utstillingen ble vist på storskjerm. En større åpning enn vanlig, kanskje også en viktigere utstilling enn vanlig.

Fram til 16. oktober kan vi bli kjent med, og reflektere over budskapene som disse kunstnerne vil gi oss. Gjennom politiske og samfunnsengasjerte arbeider vil vi få et lite innblikk i en verden som for første gang vises utenfor eget land i en slik bredde. Deretter vil utstillingen flyttes til København og så Salzburg, før den om ett år skipes tilbake til Kina.

Alle må passe inn i en helhet

Ingen har fortalt oss det, men kanskje vi har merket det? Hver eneste en du møter når du besøker ett av museene innenfor SLM – «Stiftelsen Lillehammer museum» – regnes som en del av vertskapet.

Tekst: Kristin Helland

Enten du møter den ansatte rett innenfor døren, i butikken, ute i anlegget, inne i et av husene eller i utstillingen, har han eller hun blitt testet og fått opplæring i det man skal forvente når man besøker museet. Det gjelder alle museene innenfor Stiftelsen Lillehammer Museum.

«Museumsglimt» har hatt en lærerik samtale med Silje Dahl Reberg, som er bemanningsansvarlig for hele SLM. Hun er administrasjonskonsulent, men kalles også sesongkoordinator. Oppgavene skifter selvsagt med hvor de er i året.

Museene i SLM er nå like foran en sesong de både håper og regner med skal bli travel og

opplevelsesrik. Det er ikke lenger strenge pandemi-regler, og det gir muligheter.

Da annonsen med tilbud om stillinger på museene i sommer ble utlyst i januar, var antallet søkere 230. Kun 77 av dem ble ansatt – og mange av dem som fikk nei, hadde både kvalifikasjoner og tidligere erfaringer som kunne passe.

Hvordan ble de 77 valgt ut?

Silje forteller at de sommeransatte velger mellom flere funksjoner når de søker; tunvert/omvisere, skuespiller/aktører, butikk/vertskap, gartner, renhold. Mange kommer tilbake år etter år og har dermed erfaring fra museene

Foto: Tone Iren Eggen Tømte / Bjerkebæk

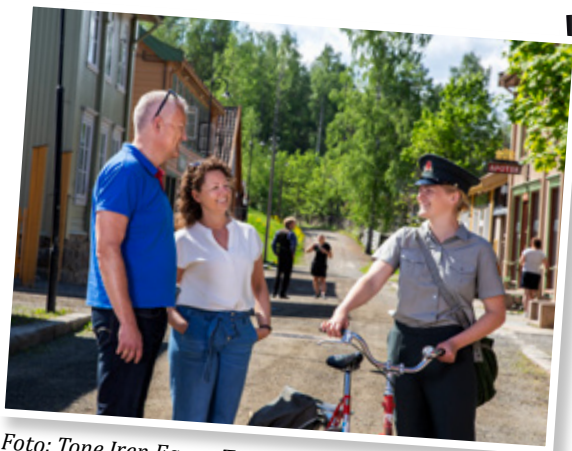

Foto: Tone Iren Eggen Tømte / Maihaugen

fra før. Det betyr selvsagt ikke at de uten videre kan fortsette helt slik de har gjort tidligere år. Ting forandrer seg.

Nye, interessante søkere kalles inn til felles intervju-audition

Når de jobber på et av museene, må alle være forberedt på å bli kontaktet av de besøkende. Det gjelder tunverter så vel som omvisere og for eksempel gartnere eller butikkansatte, derfor er det viktig å oppleve dem i en situasjon med andre mennesker.

De som ansetter, gir søkeren en ny sjanse til å få vist at han/hun passer. De sender alle en tekst som de skal forberede seg på å fremføre foran hverandre på dagen de kommer for å møte dem som ansetter.

Søkerne blir delt inn etter funksjonene de er kalt inn for og blir bedt om å presentere teksten sin for gruppen. Utvelgelsen skjer i etterkant av intervju/audition. Alle må på passe inn i en helhet der både resultat av audition, men også arbeidsperiode, alder, språk, ferie med mer spiller inn. Når så alle er ansatt er det mye som skal på plass før første arbeidsdag.

En ny mulighet for opplæring

Pandemien satte en stopper for den årelange tradisjonen introduksjonslørdrag, der alle sommeransatte fikk felles introduksjon til sommerjobb i SLM. Nå må alle som er ansatt gjennom et 3-timers digitalt kurs med fire tester

Foto: Esben Haakenstad / Maihaugen

inkludert. Uansett hvor du skal jobbe og med hva, skal de ansatte vite noe om alle de seks museene. Museene benytter en viss fleksibilitet i forhold til steder og bemanning – litt ut fra behov. Det er mye å lære seg!

– Det er viktig at alle sommeransatte har en felles plattform når de starter. Alle skal ha fokus på å gi gjesten en god opplevelse, sier Silje.

Safiya

«Museumsglimt» har intervjuet en av søkerne Safiya Moen Ahmed. Hun var fra før godt kvalifisert til jobben – med Bachelor i kinesisk og nå i gang med en ny Bachelor i Kulturarv og bevaringskunnskap. Men en audition var likevel helt relevant!

Safiya forteller at hun syntes det var litt «skummelt» – i alle fall uvant. Det var hennes første gang på audition. Hun fikk stoffet hun skulle fremføre i god tid, og selv om hun trodde det ville bli nervepirrende, ble det hyggelig!

Og ansettelse fikk hun! Hun skal nå jobbe gjennom hele sommeren. Videre veiledning og instruksjon får hun der hun skal arbeide.

Nå ser vi alle fram til en sommer med opplevelser godt ledet av dyktige folk på alle museene innenfor Stiftelsen Lillehammer Museum.

Foto: Bodil Alver Moen

«Impulser» på kryss og tvers

De må ha hatt en vanskelig – og svært morsom – jobb, Maihaugen-arbeiderne, mens de blant magasinenes flere titusen gjenstander plukket ut de om lag tusen som nå utgjør fast-utstillingen Impulser. 57 av dem er beskrevet nærmere i heftet «impulser gjennom tid og over landegrenser». Men alle er fascinerende ved nærmere ettersyn.

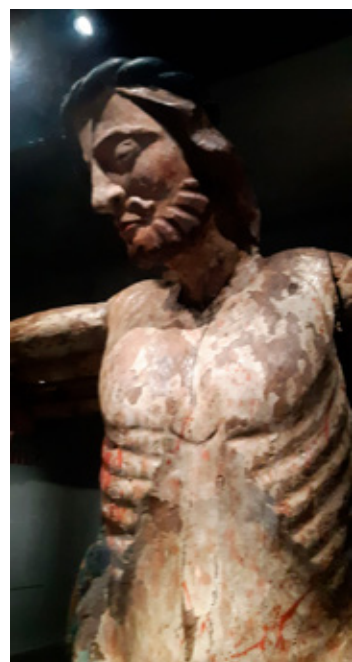
Tekst og foto: Ivar Olstad

Lengst nord i salen er det laget en liten avdeling med kirkelig preg. **Krusifikset** over gravstøttene dominerer veggen og fortjener noen ord, selv om Anders Sandvig ikke ofrer det mye omtale i sin bok fra 1907: «Over fordøren henger et meget stort krusifiks av ek. Det er ogsaa fra middelalderen og har sannsynligvis hørt kapellet til. Det har i en aarrække ligget opbevaret i et skur ved Faaberg kirke. Paa den ene side staar Maria, paa den anden Magdalena samt de fire evangelister – alle av furu og adskillig yngre end krusifikset.»

Opprinnelig var krusifikset plassert sammen med de andre nevnte skulpturene på en bjelke i det gamle Fiskerkapellet. Nå står dette oppe ved Breisjøen, men før Garmokirken ble gjenreist i 1921, var det Fiskerkapellet fra Øyre i Fåberg som dominerte på kirkeklassen.

Krusifikset hang sannsynligvis over inngangen til koret i Fåbergs gamle stavkirke, og ble laget på 1200-tallet. Den opprette, strake skikkelsen representerer Jesu kronede triumf over døden, slik krusifiksene gjerne ble laget i romansk stil. Den blå tornekronen og det resignerte, lidende uttrykket i hodet som faller mot høyre, viser at det stammer fra en tid der Kirken og kunstnerne begynte å legge mer vekt på smerten og den menneskelige tragedien i Jesu død.

I våre dager gjelder det å sette et så lite fotavtrykk som mulig – i hvert fall i klimasammenheng. Før gjaldt det å markere seg, både i sam- og ettertid. To generasjoner Georg Reichwein plasserte seg slik trygt i Lillehammers historie. Den første – generalmajoren – huskes egentlig bare fordi han eide Impulser *kanskje* største klenodium: Verdens *trolig* eldste revolver. Sønnen – obersten – eide en lang rekke garder i Fåberg, Ringsaker og Gudbrandsdalen, og sørget for ikke å bli glemt av sine medborgere. Altertavlen i Garmokirken sto opprinnelig i Lillehammer gamle kirke: Reddet av Sandvig, og skjenket av

ekteparet Reichwein i 1695 – noe som er behørlig markert med navn og våpenskjold. For å være på den sikre siden, ga ekteparet Reichwein/Sverdrup også 17 år tidligere et **antependium** til kirken. Dette broderede tøyestykket er ment å henge foran alteret, til pryd og evig påminnelse for senere generasjoner. Nå er det blitt museumsgjenstand på Maihaugen, mens navnet Reichwein fortsatt står på gateskilt i nedre bydel.

Muntre museumsminner

Redigert av Brynjulf Handgaard | Vignetten er tegnet av Odd Einarson

Hvis du har et minne fra en av Lillehammer Museums avdelinger, en historie som kan få lesere til å humre eller smile, så send en e-post til: brynjulfhand@gmail.com.

HVOR ER MØDRENE DERES DA? – av Anne-Britt Sandvik

Vi hadde hørt Lille-Grethe synge på Friluftscena. Nå ville vi utforske alt det andre spennende som var på Maihaugen. Dette skjedde på midten av 1950-tallet. Vi var i fem-årsalderen og bodde nede ved Mjøsa. Vi kunne ikke spørre om lov til å legge ut på ekspedisjonen vår, for det hadde vi ikke fått. Det skjønte vi. Vi putta brødsriver i overallslommene uten at mammaene våre så det. Etter frokost ble vi sluppet ut. Så var dagen vår. Ferden starta opp brattbakken forbi murvillaen til Borg. Vi passerte Bliksethjørnet uten stopp, der vi vanligvis panta flasker og fikk 10-øres sweetmint. I Bankenkrysset hadde jeg tidligere møtt Oscar Bybud. Han pleide å stoppe unger som var på farten aleine, og sørge for at de kom seg hematt. Denne gangen gikk det bra! Opp Bankgata, kryssa Storgata og Anders Sandvigs gate. Så sørover i frisk fart. En busslast med turister var på vei inn inngangsporten til Maihaugen. Vi blanda oss med alle beina. Og vipps! Så var vi inne! Nå begynte den virkelige opplevelsen! Ved det

første, fine tjernet måtte endene få noe av nista vår. Så. Hvor var Trane-Per? Han var farlig. Han hadde hakka høl i kalesjen på barnevogna til broren min. Så vi luska oss fram bak noen hus og titta rundt hjørnet. Der lukta det så rart og godt av tømmerveggene i solsteiken! Oppover bar det. Snart var vi ved de to tjerna med bru over på midten. Vi la oss på magen på brua. Småfisken måtte jo også få smake på nista vår, og plutselig var lommene tomme.

Da kjenner jeg brått to hender som løfter meg opp etter overallsseleene: «– Hvor er mora di da?» spør ei dame. «Heme», svarer vi i kor. Nå var det slutt på friheten. Hun tok oss i hendene og nedover bar det, til kiosken og utgangen. Vi sutra litt. Var sultne. Dama ga oss is. Så begynte hun å ringe.

Vi var stolte som to små høner da en politibil kjørte oss hjem. Vi visste jo hvor vi bodde! Ved kjøkkenbordet satt mor og far. De gråt og var sinte. Det var merkelig. Vi hadde jo hatt det så moro på Maihaugen!

OST MED MERKELIG SMAK – av Anette H. Simenstad

Dette er en historie fra min tid som aktør i Øygarden, der vi gjensker livet på en gård på 1890-tallet. Noen ganger henger nyfarget garn til tørk, andre ganger koker vi graut, eller vi har kokt såpe og skåret ut små biter som ligger i ei skål ved vaskevannsfatet på skapet ved utgangen. Jeg hadde en gjest som jeg snakket engelsk med inne i stua. Tror han var fra Tyskland. Jeg fortalte om noen av arbeidsoppgavene som er knyttet til gårdsdrift anno 1890. Han fulgte godt med og stilte spørsmål. Jeg fortalte at på setra vår produseres det smør og ost. Han takket for informasjon. På veg ut døra, da han tror jeg ikke ser, tar han en bit såpe og putter i munnen! Jeg rakk ikke å stoppe ham, lot som jeg ikke hadde sett det. Tror han syntes at den osten hadde en eiendommelig smak.

Bjørnstjerne Bjørnson
Båren i Trefaldighets kirke

Foto: Anders Beer Wilse, Norsk Folkemuseum

Bjørnsons båre i kirken.

«Nestekjærlighet er realpolitikk»

Bjørnstjerne Bjørnson og Fridtjof Nansen, Aulestad, 28. august 2022

Tekst: Inge Eidsvåg | Foto: Anders Beer Wilse, Maihaugen

Bjørnstjerne Bjørnson (1832–1910) og Fridtjof Nansen (1861–1930) er bautaer i norsk historie. De kjente hverandre, de beundret hverandre, og de brevvekslet. I 1895 skrev Bjørnson hylingsdiktet «Fridtjof Nansen», og da Bjørnson døde, var det Nansen som holdt tale ved gravferden. Der sa han bl.a.: «Nu er fjelltoppen borte! Landet er blitt flatere, det er mest som var det et annet. Aldri mer løftes ditt mektige snehvite hode over folket.»

De var forskjellige, men likhetene var også mange. De var begge fritenkere; de var begge opptatt av internasjonal voldgift og fredssaken, av nasjonal selvbestemmelse og folkenes forbrødring, av menneskerettigheter og rettferdighet. De var begge nobelprisvinnere.

Da Fridtjof Nansen for 100 år siden fikk Nobels fredspris, begrunnet Nobelkomitéen tildelingen med hans «arbeid for repatriering av krigsfanger, hans arbeid for russiske flyktninger,

hans arbeid for å hjelpe millioner av russere rammet av hungersnød, og til slutt for hans arbeid for flyktninger i Lilleasia og Trakia».

Det er ufattelig at ett menneske i løpet av 69 år maktet alt det Nansen gjorde. Han var vitenskapsmann, oppdagelsesreisende, diplomat, filantrop, billedkunstner og forfatter. Gjennom eget eksempel viste han at arbeidet for menneskeverd og menneskeretter var en moralsk forpliktelse, og han bidro til å forme omverdens syn på Norge som fredsnasjon. «Nansen-passet», som fra 1922 ble gitt til 450 000 flyktninger, viser hvilken enestående internasjonal posisjon han hadde. Det er ingen tilfeldighet at det norske folk i 1999 valgte nettopp Fridtjof Nansen som «århundrets nordmann».

I 1903 ble Bjørnstjerne Bjørnson tildelt nobelprisen i litteratur. Han var den tredje i rekken og den første fra Norge. Begrunnelsen var blant annet at hans «diktning otvunget ställt sig i rena och upphöjda idéers tjänst ...».

Når vi i dag snakker om arven etter Bjørnstjerne Bjørnson, så tenker vi kanskje på hans kamp for nasjonal selvstendighet, rettigheter for husmenn og arbeidere, allmenn stemmerett, likestilling mellom kjønnene, frihet for undertrykte minoriteter, frifinnelsen av Alfred Dreyfus, osv. I dag er de fleste av disse målene nådd. Er ikke Bjørnson da bare av historisk interesse? Da glemmer vi at i hans fotefar lyser noe som alltid vil være nødvendig og aktuelt: *medfølelse, engasjement og sivil mot*. Mot til å være en lit-

Begravelsesfølget på vei inn i Trefoldighetskirken i Oslo der Nansen holdt tale.

terær fornyer; mot til å ta et oppgjør med en autoritær og trangsynt kristendom; mot til å tale makthavere midt imot; mot til å gi stemme til undertrykte minoriteter. Men også mot til å stå i striden, selv når det stormet som verst, og han ble møtt med bitende harselas som dette: «En er ikke geni, selv om en er gal.»

Da Bjørnson i 1910 lå på dødsleiet i Paris, fikk han en dag lest høyt for seg en avisnotis om noen fattige, polske arbeiderkvinner. De hadde startet en innsamlingsaksjon til kolleger som var verre stilt enn dem selv. Bjørnson reagerte bjørnsonsk og sa at de måtte takkes. Han ville skrive et dikt til dem! Han rakk ikke mer enn overskriften før hånda sank ned: «De gode gjerninger redder verden. Tilegnet de polske fabrikkpiger.» Ordene ble Bjørnsons siste hilsen. Men de er også en tidløs påminnelse til alle som ønsker å gjøre verden til et bedre sted. Både Bjørnson og Nansen brukte sine liv til nettopp det.

Hvor ville de to ha stått i dag? Hva ville de ha engasjert seg i? Slike spørsmål er vanskelig å besvare. Vi lever i en annen verden og i ei annen tid. De døde uvitende om 2. verdenskrig, gasskamrene, koloniene frigjøring, månelandingen, klimakrisen – og krigen i Ukraina.

Det vi med sikkerhet kan si, er at deres blikkfelt ville ha vært hele verden – og de ville ha brydd seg. Å tie om urett ville ha vært å samtykke til urett. «Jeg har skrevet *Ja, vi elsker*, men han (Nansen) har levd den», sa Bjørnson. Det er vårt ansvar at deres stemmer ikke forstummer, men lyttes til, tolkes inn i vår tid og utfordres. Igjen og igjen. Bare slik kan vi ære den arven de etterlot seg.

Søndag 28. august vil vi på Aulestad belyse forholdet mellom de to gigantene, og det er deres samfunnsengasjement vi vil rette søkelyset mot. Hvilke idealer preget deres arbeid, og hvordan artet det seg? Hvilke motkrefter hadde de, og hvilke resultater oppnådde de? Kan vi hente inspirasjon fra Bjørnson og Nansen også i dag?

Sigrid Undset og bøkene

Hagen på Bjerkebak er nesten helt blå og hvit, dekket av scilla, lungeurt og hvitveis. Vi står og beundrer den og snakker om hva hagen kan ha hatt å bety for Sigrid Undset og diktingen hennes. Hun fant inspirasjon og kunnskap i den, men mest i bøkene.

Tekst og foto: Anne Mari Løken

Kari Strand kjenner bøkene på Bjerkebak bedre enn mange. Siden 1998 har hun vært med på «ryddearbeidet» i Sigrid Undsets dikterhjem. Hun var museumskonsulent, som pensjonist torsdagsvenn, men mest av alt har hun en stor kjærlighet og ærbødighet for Sigrid Undset. Sammen med museumskonsulent Bente Forberg og bibliotekar Gunhild Reiby møttes vi alle fire på Bjerkebak, «Museumsglimt» skulle få et lite innblikk i boksamlingen etter Sigrid Undset.

I 1998 overtok museet Bjerkebak. Alt inventar ble flyttet ut, husene skulle settes i stand og deretter skulle det lages en plan for tilbakeføring.

Det var over 9 000 bøker da Maihaugen overtok Bjerkebak, det var bøker i alle rom og ganger, sier Kari. Alle bøkene ble flyttet til hyller på

Maihaugen, forsiktig støvsuget før et møysommelig arbeid kunne starte. Sigrid Undset hadde et kartotek, men det var ufullstendig. Midt på 1960-tallet hadde Borghild Krane henvendt seg til Bjerkebak og tilbudt å registrere bøkene. Krane var psykiater, forfatter og bibliotekar og bodde i Tromsø. Hun hadde stiftet den katolske bevegelsen «Una Voce» og hadde kanskje en spesiell interesse for Undsets forfatterskap. De hadde i alle fall hatt brevkontakt mens Undset levde. Ingen ville betale Krane for denne jobben, men likevel kom hun fra Tromsø to somre på rad og brukte feriene sine på å registrere bøkene på Bjerkebak. I dag er alle bøkene registrert digitalt.

Bøkene ble litt etter litt flyttet tilbake til Bjerkebak og plassert etter den registrering som Borghild Krane hadde gjort. Det var bøker av alle kategorier, disse brukte Undset som kilde og kunnskapsbakgrunn for alt hun har skrevet. I dikterverkstedet hennes var bøkene et verktøy. Det var flest skjønnlitterære bøker, men også historie, religion, kunstbøker, folkløse og norrøn litteratur. Ca. 1200 bøker ble gitt til Det Kongelige Norske Vitenskapers Selskap i Trondheim. Det var folkløse og den norrøne litteraturen, overføringen ble gjort etter hennes død, men før museet overtok Bjerkebak.

Sigrid Undset var inspirert av naturen, ellers brukte hun de ulike bøkene som faktakunnskaper i skrivingen, mens gjenstander fra huset og hagen kan dukke opp i romaner og essays. Sigrid Undset gjorde grundig forarbeid, det blir f.eks. understreket at hun virkelig **kunne**, ikke bare kjente til, lovverket i middelalderen, slik hun brukte det i Kristin Lavransdatter. Det er usynlig for oss som lesere sier Kari Strand, men veldig spennende å få avdekket av forskere på Undset.

Bokhylla i stua

Vi er ferdige med plasseringen av bøkene på Bjerkebak, forteller Bente Forberg. Det kommer stadig en og annen bok tilbake, men ikke mange. På tidlig 2000-tall fikk imidlertid Bjerkebak en stor boksamling tilbake, «Bø-samlingen». Mathea Mortenstuen var husholderske og Fredrik Bø sjåfør på Bjerkebak, begge jobbet der i mange år. De giftet seg og da krigen kom og bøkene på Bjerkebak ble kjørt i skjul, havnet en del av samlingen hos ekteparet Bø. Det var først og fremst skjønnlitteratur, men også hage- og kokebøker. Museet var glade for å få kjøpt samlingen tilbake til Bjerkebak. Mange oversettelser av Sigrid Undsets bøker står plassert i gjestehuset. Titlene på oversettelsene er det laget oversikt over.

Hva betyr Sigrid Undsets boksamling i dag, annet enn som pryd i alle rommene på Bjerkebak? Det kommer mange henvendelser om bøker eller bokutdrag, forteller bibliotekaren på Maihaugen, Gunhild Reiby. Og det er folk fra hele verden som spør, enten de sitter på en forskeroppgave i Indonesia eller de trenger bøker konkret. Da er en velkommen til biblioteket på Maihaugen, sitte der å lese, eller kunne få en scannet side eller flere tilsendt. Biblioteket låner **ikke** ut noen av Undsets bøker. Det er en helt unik boksamling og svært mange bøker finnes bare her, sier Gunhild. Dersom en søker opp Bjerkebak på nettet, ligger det en link til boksamlingen der. I 2007 ble det gitt ut en

Thomas Aquinas bok med Undsets notater.

Undsets skrivebord i Koven.

praktbok om boksamlingen, «Sigrid Undsets hjem BJERKEBÆK I bøkernes verden».

De helt siste årene har Kari Strand sittet på Maihaugen og ryddet i de siste eskene etter Undset. Her var særlig mye stoff etter Amerika-oppholdet under krigen, og som godt dokumenterte mye av livet hennes de fem årene. Det var bøker, hefter, aviser, artikler, programhefter, teaterprogram m.m. En del av dette er med i fastutstillingen i gjestehuset, «Det er fornyes man skal».

Det er mange rom på Bjerkebak, mange ganger også, det er bøker overalt. I kleven, skriveverkstedet som er et lite rom bak Undsets stue, satt hun ved skrivebordet. Her skapte hun verdenslitteratur, her skrev hun essays og artikler, her tenkte hun, lette etter inspirasjon, leste seg fram til fakta. Soverommet er også fullt av bøker, til venstre for bedeskammelen hennes står ei hylle med bl.a. en serie bøker av den katolske filosofen og teologen Thomas Aquinas. Hans skrifter, skrevet på 1200-tallet, ble i 1879 vedtatt som katolsk normalteologi. Bind sju i Undsets samling er godt lest, og det ligger mange håndskrevne notater mellom sidene. Dette er en viktig bok i forberedelsene før konvertering til katolisismen. Undset hadde gjort godt forarbeid kan det se ut til.

Snart er dikterhjemmet klart for sesongåpning. Kari Strand er også ferdig med sitt hovedarbeid som tidligere museumskonsulent, Undset-elsker og torsdagsvenn. Det har vært en stor opplevelse, sier hun, å få gå inn i noe du interesserer deg så sterkt for. Mange timer, mye arbeid, mange opplevelser i et dikterhjem. Å sette på plass bøker på Sigrid Undsets soverom alene, var en spesiell opplevelse sier hun, det å gå inn i en så privat sfære.

«Ja, vi elsker» – sjokolade på Aulestad

Sjokolade i ulik form har vært ett av kjennetegna for Aulestad. Allerede fra 1876 ble det servert sjokoladedrikk der. Men tida går og det krever endringer. Ved hjelp av to driftige damer har vi det siste året kunne kjøpe hjemmelaget sjokolade der.

Logoen til nye Varde sjokolade AS

Tekst: Inger Enger | Foto: Kristin Garstad

Bjørnsons på Aulestad.

Familien Bjørnson kom til Aulestad sommeren 1875. Allerede året etter samla de skolebarn fra nabolaget for å gå i tog til Aulestad. Men vesle Magnhild fra nabogården Bø var ikke med, hun trodde toget var forbeholdt gutter. Barna ropte «Hurra» og sang «Blåmann, Blåmann bukken min». Bente Forberg skriver i en interessant artikkel i tidligere utgave av Museumsglimt videre om dette: «Slik var starten på en lang tradisjon med barnetog til Aulestad. Bjørnson inviterte barna fra Follebu skole til 17. mai-feiring i tunet. Var Bjørnson hjemme holdt han tale for barna, etter talen kom det de gledet seg aller mest til; varm sjokolade i medbrakte kopper og boller eller julekake.»

Nyere tider.

På mange måter er denne tradisjonen holdt ved like til dags dato. Når barnetoget kommer gangveien fra Follebu kirke ned til Aulestad, serveres det fremdeles boller. Men sjokoladen i medbrakte kopper er skifta ut med saft og pappkrus. Aulestad er naturlig midtpunkt for folk i Follebu 17. mai, fremdeles holdes tale for dagen og korpsmusikken er på plass.

Nyeste tider.

I fjorårets sommerutgave av «Museumsglimt» kan vi i Kristin Garstads gode artikkel lese om de nye driverne av Dikterportalen og serveringstilbudet på Aulestad. Så vidt vi i redaksjonen er kjent med, var fjoråret en suksess. Det kan vises til høye besøkstall, god mat og ikke minst hjemmelaget sjokolade.

Allerede i 2014 – 200 års jubileum for

Grunnloven – var produksjonen av mørk sjokolade i gang i Gausdal. Det var museumskonsulent Bente Forberg som spurte damene i daværende «GoKroppen» om de ikke kunne levere lokalproduserte sjokoladebiter til utstillinger på Aulestad i 2014, og året etter. I 2014 var en av utstillingene ei oppgave for 6. klassingene ved to av skolene i Gausdal. Elevene tok for seg nasjonalsangen vers for vers. Elevene fotograferte fra bygda og brukte det til illustrasjoner for hvert vers. Utstillingen ble kalt «Ja, vi elsker – Norgeshistorien i miniatyr». Alle elevene som deltok, fikk en hjerteformet sjokoladebit kalt; «Ja, vi elsker».

Aller nyeste tider.

Nytt av året er egen sjokoladefabrikk på Aulestad. Det naturlige spørsmålet blir; kan man bare kjøpe seg en sjokoladefabrikk? De nye driverne på Aulestad hadde nok fulgt godt med, sjokoladefabrikker til salgs er ikke dagligdags. Men de ønska å kjøpe en fabrikk for å kunne utvide sortimentet. Med utstyret de hadde, kunne de lage mørk sjokolade, med fabrikk ville det også bli muligheter for ulike typer melkesjokolade. De kjøpte utstyret fra «Sjokoladelåven» i Sollia, Follidal da den skulle nedlegges. Området ved Sollia kalles av mange for maler Harald Solbergs arena, og fabrikantene spilte litt på det. Det er neppe dårligere å ha Aulestad og Bjørnson med på laget!

Fabrikken installeres i Folkestua på Aulestad i disse dager. Er du heldig kan du få en sniktitt på produksjonen gjennom vinduet på en av produksjonsdagene. Allerede nå har to av de andre museene i fellesskapet SLM – Kunstmuseet og Bjerkebæk – tatt kontakt for leveranse av ny sjokolade. Ja, mange elsker sjokolade fra Aulestad!

To kilometer papir

Går du inn på nettadressen opam.no, treffer du den delen av Stiftelsen Lillehammer Museums avdeling Maihaugen, avdeling Samlingsforvaltning, som heter Opplandsarkivet avdeling Maihaugen. Her finner du dem som har ansvaret for privatpapirer i Lillehammer, Gausdal og Øyer. Mens hjemmesiden deres er vel verdt et nærmere studium, er det ikke fullt så enkelt med et fysisk besøk – selv om det lar seg gjøre.

Tekst og foto: Ivar Olstad

I «gamle dager», for to–tre år siden, var det fast, ukentlig åpningstid i Salvesen-gården nede i Byavdelingen. Her fant opplysningshungrige slektsforskere og andre nysgjerrige en lese-sal med plass til mange, en hjelpsom arkivar og magasiner i kjelleren. Arkivaren, Monica Klomstadlien, eksisterer fortsatt, men nå trygt plassert bak artistinngangen øverst og innerst i hovedbygningen. Hit har hun, med hjelp, båret de mange tonn med papir – de om lag 1700 del-arkivene utgjør drøyt to kilometer hylleplass, og her sitter hun i sitt lille kontor. Lesesalen er en saga blott, så eventuelle brukere utenfra må nå ringe eller skrive og avtale nærmere fremmøte og hjelp. Egentlig synd og savn både for arkivar og hennes gode hjelper Richard Fauskrud, og «kunder», enten de er forskere, journalister eller slekt-søkere.

De private papirer

De siste er det for øvrig langt færre av i disse tider da svært mange opplysninger bare ligger et tastetrykk unna. Folk er mer selvgående nå.

Allikevel må det iblant grundigere studier til, og selvsagt er det svært mye av stoffet som det av praktiske grunner ikke er mulig å digitalisere. Til Riks-, Stats-, Fylkes- og kanskje Kommune-arkiv må man gå for å finne papirene fra offentlige etater. I Opplandsarkivene bevarer, ordner, formidler og forsker de på privatarkivene, altså fra enkeltpersoner, familier, bedrifter og organisasjoner. De fleste avdelingene i vårt gamle fylke er lokalisert ved museer i Valdres og Gudbrandsdalen, ved Randsfjorden og Mjøsa og administrativt underlagt dem. Samtidig har de sitt eget faglige nettverk. Hva «Innlandet» angår, det gjenstår å se...

Monica får inn flest tillegg og oppfølginger av eksisterende arkiv. Det kan være slektninger etter avdøde som finner en protokoll eller en bunke regnskap og spør om hun er interessert – hva hun selvsagt er. Tre til fem helt nye arkiv kommer likevel inn årlig. Da skal de systematiseres i arkivserier som f.eks. møteprotokoller, avisutklipp eller referater, og deretter registreres i databaser og legges inn i Arkivportalen.no.

Som man skjønner, et godt stykke arbeid – som fremdeles gjenstår for en rekke av tidligere innkomne arkiv. Noe og god hjelp får Monica og Richard av tre «Torsdagsvenner», men det meste ligger på henne.

Klausulering

Kan man så uhindret finne fram til det man ønsker? Ikke uten videre. En ting er de vedtatte tidsklausuler som forbyr innsyn i 100 år for helse- og adopsjonsopplysninger eller 60 år på medlemslister. Noe annet er at «donor», altså den person som har gitt papirene til arkivet,

kan sette en klausul som forbyr innsyn før en uttrykkelig tillatelse er gitt.

Hva finnes så *ikke* på Maihaugens opplandsarkiv? Ikke musikk, for eksempel. Er du interessert i folkemusikk, må du til et av de to arkivene i Gudbrandsdalen, eller til Gjøvik. Søker du fotografier, er biblioteket på Maihaugen stedet (dog ikke lesesal der heller). Men Monica kan by på en samling originale tegneserie-tegninger i tillegg til de mer vanlige dokumentene.

Forskningen

Som nevnt skal der også formidles og forskes. Det synes selvsagt at den enslige arkivaren knapt kan få tid til selvstendig forskning, hvor mye det enn måtte være ønskelig. Men gjennom årene har det vært drevet prosjekter med innhentet hjelp. Her kommer hjemmesiden deres inn og gir et bredt og interessant bilde av hva mer eller mindre gammel dokument-historie kan føre med seg om man begynner å lete.

«Nyheter» er et relativt begrep i denne sammenheng, men det kan f.eks. være Petter Nilssens (en viktig mann i Lillehammer gjennom mange decenni) dagbok fra 1905. Eller osthøvelens historie, eller Nansenskolens. Poenget er at nysgjerrigheten pirres, og via stadig nye henvisninger kan man grave seg ned i en sak – eller få lyst til å lete videre på egenhånd. Det er åpenbart tips og muligheter til gode, lokalhistoriske artikler om det skulle være ønskelig.

For noen år siden ble det gjennomført et stort prosjekt i Opplandsarkivet. Det dreide seg om innvandring til Gudbrandsdalen. Lederen skriver: «Arkivinstusjonene har lang erfaring med å ta imot norsk-amerikanere på jakt etter sine røtter. Vi så derfor et behov for å samle inn kildemateriale som vil kunne hjelpe etterkommere etter dagens innvandrere i å finne sine røtter, sin identitet. De vil kunne komme til arkivinstusjonene for å høre sin oldemor eller bestefar fortelle om sin første tid i Norge, hvorfor de kom hit og hva de ble møtt med.» Mennesker fra 140 nasjoner har kommet til vår del av landet, og de er behørig presentert og intervjuet – ofte med filmklipp som ligger på YouTube. Prosjektene har i særlig grad beskjef-tiget seg med våre nye landsmenn fra Polen og Nederland og er vel verdt å se nærmere på.

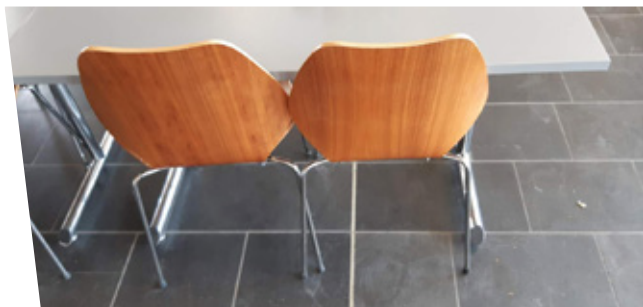
Gulv er kunst

Når vi skritter inn i resepsjonen på Maihaugen vinterstid, har vi lært at vi pent må sette oss ned ved inngangen og trekke av oss de livsnødvendige broddene. Kanskje bruker vi tøflene som ligger der, eller – slik det ganske nylig ble ordnet for oss – vi lister oss varsomt på noen matter over til utgangen på sørsiden.

Tekst og foto: Ivar Olstad

Hvorfor i all verden har de laget et gulv så sårbart, kan man undres, i et inngangsparti til et friluftsmuseum? Svaret er opplagt: Du går på et 600 m² stort kunstverk! Skapt av gode håndverkere, utformet av den anerkjente kunstneren Søren Ubisch, som har utdanningsbakgrunn også fra Japan og kan vise til en rekke store utsmykningsoppdrag.

Da Lillehammer fikk OL-94, førte det som kjent ikke med seg «bare» idrettsarenaer, infrastruktur og alt det andre nyttige, men også kunst. I heftet om utsmykningsprogrammet ser vi at ikke mindre enn 30 mer eller mindre kjente navn ble hyret til å gjøre byen vakker og spennende. Mange av oss vil vel kalle Maihaugsalen et kunstverk i seg selv, men i alle fall er gulvet utenfor definert som ett. Her går arkitektur og utsmykning opp i en symbiose, og fortjener et nær-

mere og mer granskende blikk. Kunstkjennerne fra Utsmykningsprogrammet hjelper oss: «Noen av rutene (både Otta- og Fåvang-skifer nevnes) er høyglanspolert, slik at de fremstår som nesten sorte og reflekterer lyset. Hovedgrepet er at bevegelsesretningene i rommene – og rommene imellom – er markert med fortetninger og vridninger av de blanke og sorte feltene. Området fra garderobe og i retning av utstillingssalene er markert med en subtil endring i kilemønsteret fra tett til åpent mønster.»

Kanskje husker vi på dette når vi på neste besøk senker blikket, gleder oss over det utsøkte arbeidet, forsøker å følge tankene bak mønsteret – og husker samtidig å gå forsiktig på de glatte flisene.

Men dette gir også anledning til en mer prosaisk bemerkning om gulvet, som jo strekker seg nesten like fint inn i kafeen også. Det er hyggelig å sitte her med kaffen og wienerbrødet, slik vi har gjort i mange år. Like lenge har vi rykket til, iblant skremt, når noen reiser seg og skyver stolen fra bordet. Lyden er høy, vond og skjærende. Og unødvendig. Like godt som vi beskytter gulvet med tøflene, kunne vi få vernet ørene og trivselen med noe så enkelt som passende knotter under stolbeina. Det ville gjort lokalet, som ikke akkurat har byens beste akustikk, til et enda bedre sted å være. Kan vi kalle det et venneråd?

Posten skal fram

Dette mottoet har Posten Norge hatt i tiår etter tiår etter tiår!
Og vi som er kunder, har både stolt på og opplevd at det har fungert.

Tekst og foto: Kristin Helland

Allerede i 1908 skaffet Posten sin første bil til transport. I forhold til toget, var bilen et fleksibelt kommunikasjonsmiddel. Bilen ga jo Posten mulighet til å transportere post også til områder uten jernbaneforbindelse.

I 1950 hadde Posten 103 biler, mens de i 2021 hadde hele 3959 egneide kjøretøy, hvorav 1217 fossilmfrie.

Vi som bor i en by, har nå vennet oss til og gledet oss over de åpne, smidige og smarte elektriske kjøretøyene som bringer frem posten. Men så lurer vi kanskje på hvor det har blitt av bilene og motorsyklene de har hatt gjennom tidene?

Og det er her Postmuseet på Maihaugen kom-

mer inn. Nå står det en flott garasje rett nord for det røde Postmuseet i by-avdelingen. Hit skal de flyttes noen av de kjøretøyene som har vært brukt gjennom tidene. Folk med interesse for gamle fremkomstmidler kan glede seg!

Utstillingen åpner i forbindelse med St. Hansfeiringen på Maihaugen torsdag 23.06-22.

Steinkrusifikset – bladets forside

I Maihaugens samling har vi et flott steinkrusifiks. Det bærer preg av høy alder. I vanlig belysning ser det nesten bare ut som et kors, men ved nærmere ettersyn er det en Kristus-figur på korset, slik at det blir et krusifiks. Med god sidebelysning kommer detaljene fram, vi ser ansiktstrekkene og detaljene i lendekledet.

Tekst: Kåre Hosar | Foto: Camilla Damgård

Hva har dette vært? Det er antatt at det har vært et gravkors, men det er ganske lite. Det må i så fall ha vært mer nederst slik at det kunne være gravet ned i jorden. Vi kjenner jo til at graver i middelalderen hadde kors, men da gjerne i form av hjulkors, med en ring rundt korset. Dette korset her er også det eneste slike kjente korset i Norge. I Danmark finnes noen få lignende gravkors, men av en annen type stein og noe større. Kanskje har ikke dette vært et gravminne, men heller et krusifiks til bruk i kirken? Eller til og med utenpå kirken. Vi vet at enkelte kirker har kors innfelt i veggene utenpå kirken. Dette er tilbedelseskors som er tilgjengelig selv om kirken er låst. Slik kan pilgrimer ha kommet til for å ha sine bønnestunder uten å komme inn i kirken. I middelalderen gikk jo pilgrims-leden til Nidaros forbi kirken.

Krusifikset ser som nevnt ganske alderdommelig ut, og en vanlig datering er andre halvdel av 1000-tallet, i perioden 1050–1100. Dette er tidlig kristen tid i Norge. På den tiden var krusifikser gjerne framstilt med den kronede Kristus, tronende på korset. Den lidende Kristus kom senere.

Steinkrusifikset kommer fra Romundgard i Sel. I middelalderen sto Sel kirke ved Romundgard, før den nye kirken ble bygd i 1740-årene.

Lillehammer Museum vennetur

Søndag 28. august 2022

Dette året går Venneforeningens tur til Blaafarveværket og Koboltgruvene (www.blaa.no) der vi har lagt opp til et allsidig program. Blaafarveværket med sine historiske bygninger, industrihistorie er i seg selv en idyll i sommerhalvåret, i tillegg skal vi få med oss kunstutstillinger, galleri og korkonsert.

Tidsplan:

- Avreise kl. 08.00 fra busstasjonen Lillehammer med HKB Turbuss.
- Kl. 11.00 beregnet ankomst Koboltgruvene, med Gruvetråkka rundt som er en kort omvisning i museumsbygningene på gruveområdet. Vi får også med oss «Blå Perle» som er et kjemisk eksperiment hvor man påviser kobolt i malmen.

Kittelsen museet med galleri.

- Kl. 12.00 Guidet omvisning i Kittelsen-museet med galleri. Her kan vi oppleve en av Norges største samlinger originalverk av den kjente eventyrkunstneren Theodor Kittelsen. I galleriet er det en utstilling med verker av Bendik Kaltenborn, som i ånd kan ligne Kittelsen, men i et annet pulserende og surrealistisk univers.

Gruvekoia der vi skal ha lunsjservering.

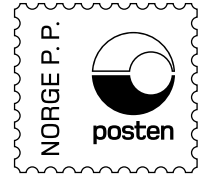
- Kl. 12.45 Blir det lunsj i Gruvekoia, der vi blir servert karbonademiddag med påfølgende bløtkake og kaffe.

Hilsen Petter Evensen, Inger Enger, Knut Hagen

- Kl. 13.30 Setter vi oss på bussen igjen, med avreise til Blaafarveværket.
- Kl. 14.00 I glasshytta kan vi nå få med oss en konsert med Asker kammerkor, alternativt rusle omkring i anlegget på egenhånd.
- Kl. 15.00 Guidet besøk på årets utstilling som har tittelen «Mellom to verdener» som omhandler mystikk og myter i norsk kunst i perioden 1850–1950 (her blir vi delt inn i to grupper).
- Kl. 16.30 Setter vi oss på bussen for hjemreise. Med en rask kaffestopp på hjemturen bør vi være tilbake på Lillehammer skystasjon ca. kl. 20.00.

Det vil være plass til 55 deltagere på denne turen påmelding/innbetaling vil foregå etter «først til mølla prinsippet».

Påmelding skjer via Rubic innen 1. juli.
Innbetaling på konto nr. 2000 05 17608.
Pris pr. person kr 850,-

Til 16. oktober: **STEPPING OUT! Kvinnelige identiteter i kinesisk samtidskunst.** Utstilling på Lillehammer Kunstmuseum.

Fra 18. mai: **Å bære en historie – Postens uniformer (1899-2017).** Ny utstilling på Norges Postmuseum på Maihaugen.

Til 16. august: **En verden av perler.** Utstilling på Maihaugen.

Til 29.januar 2023: **De pandemiske leker.** Utstilling på Norges Olympiske Museum.

Til 01. september: **BEST – paralympisk gull.** Utstilling på Norges Olympiske Museum.

Hver dag ut august og helger i september:
Åpent på Bjørnstjerne Bjørnsons Aulestad.
Omvisninger for voksne og barn i dikterhjemmet, stor utstilling om Bjørnson og barneaktiviteter i hagen og på låven.

Hver dag ut august og helger i september:
Åpent på Sigrid Undsets Bjerkebæk.
Omvisninger i dikterhjemmet, ny lesevandring i hagen, utstillinger og barneaktiviteter i hagen og Hønehuset.

18. juni–14. august:
Høysesong på Maihaugen med aktører og omvisere i friluftsmuseet og aktivitetsløyper for barn, familier og voksne. Åpent i Dronning Sonjas barndomshjem.

Mer program kommer – se museenes nettsider! Med forbehold om endringer.

Foto: Tone Iren Eggen Tømte / Aulestad

STEPPING OUT!-utstillingen. Foto: Luo Yang, Pipi, 2015.

19. juni: **Bureisningsdag på Maihaugen.** Aktiviteter på bureisningsbruket Åseng.

23. juni: **Sankthansfeiring på Maihaugen.** Lom kommune bidrar med kulturinnslag.

23. juni: **Åpning av Kraftstasjonen** i Boligfeltet på Maihaugen.

30. juni: **Åpning av DNT-hytta Gråhøgdbu** på Maihaugen.

21. august: **Barnas sommerdag på Maihaugen.** Morsomme aktiviteter for barn i alle aldre.

Uke 40 og 41: **Høstferieprogram** på Maihaugen og Lillehammer Kunstmuseum.

Fra 2. oktober: **Mat – mer enn et måltid.** Utstilling på Maihaugen.

9. oktober: **Hytte og seterdag** på Maihaugen.

Fra 26. november: **Konrad Mägi– Estlands store maler.** Utstilling på Lillehammer Kunstmuseum.

26.–27. november: **Maihaugens julemarked.**

Første helg i desember: **Julemarked på Aulestad.**

Foto: Esben Haakenstad / Maihaugen

Program